

Ю.Г. Ємець, аспірантка[†]

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Постановка проблеми. Підвищення конкурентоспроможності продукції молочного скотарства має велике теоретичне та практичне значення для розвитку вітчизняного молокопродуктового підкомплексу, насичення внутрішнього ринку доступними для всіх верств населення високоякісними продуктами харчування, розширення зовнішньоекономічних зв'язків. Вирішення цих питань має комплексний характер для економіки країни, адже воно пов'язане зі зміцненням здоров'я людей, підвищенням їх життєвого рівня, впровадженням інновацій і досягнень науково-технічного прогресу, забезпеченням національної продовольчої безпеки, зростанням зайнятості населення, нарощуванням конкурентних переваг підприємств і регіонів.

Інтеграція країни у світове співтовариство посилює конкурентну боротьбу за ринки збуту продукції і має руйнівні наслідки для не конкурентоспроможних галузей, що спричиняє скорочення обсягів виробництва, неповне використання виробничих потужностей і кормових ресурсів, підвищення собівартості. У зв'язку із цим проблема підвищення конкурентоспроможності продукції молочного скотарства вимагає поглибленої розробки теоретико-методологічних і практичних рекомендацій, які будуть адекватними ринковим умовам господарювання і майбутнім змінам в організаційно-економічному механізмі функціонування всього молокопродуктового підкомплексу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції присвячені праці вітчизняних і зарубіжних авторів. Над проблемами формування конкурентного середовища та конкурентоспроможності працювали такі відомі вчені-класики, як А. Сміт, М. Портер, П. Самуельсон, Й. Шумпетер. Вагомий вклад у дослідження окремих питань підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, інвестування, формування ринкової стратегії розвитку галузі

[†] Науковий керівник – Т.Ю. Білоусько

молочного скотарства внесли вчені С.М. Ілляшенко [1], Л.В. Балабанова, П.С. Березівський, С.В. Васильчак, М.Й. Малік, Т.Л. Мостенська, П.Т. Саблук, І.Н. Фатхутдінов, О.В. Мазуренко [2], В.В. Лаврук [4], В.Г. Чабан та ін.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних і методологічних основ механізму формування конкурентоспроможності продукції молочного скотарства та виявленні умов застосування інновацій для підвищення ефективності діяльності підприємств на ринку молока.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, Україна має один з найкращих потенціалів для розвитку сільського господарства, зокрема молочного скотарства, у Європі. Однак для отримання прибутків перш за все потрібно на належному рівні володіти знаннями та навиками у сфері ефективного управління.

Управління виробництвом на будь-якому рівні – це, безумовно, складний процес. Керівник і топ-менеджер мають передбачати зміну ринкової ситуації, виробляти продукцію вищої якості, забезпечувати своєчасну поставку ресурсів та продукції, визначати ціни з урахуванням умов конкуренції та, головне, навчитися формувати канали збуту виготовленої продукції. У внутрішній політиці управління підприємством будь-який керівник має прагнути до збільшення продуктивності шляхом поліпшення планування, більш ефективної організації та автоматизації виробничих процесів. Головне при цьому – відновлення технологій та широке використання наукових розробок. Активізація інноваційної діяльності в аграрному секторі України не має альтернативи. Усе це формує конкурентоспроможність виробленої підприємством продукції на внутрішньому та світових ринках [1].

Одним з інноваційних організаційних підходів підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства можна вважати створення разом з переробними, агросервісними та іншими підприємствами АПК на добровільних засадах кооперативних союзів, багатопрофільних спеціалізованих асоціацій сервісного обслуговування галузей скотарства, територіальних технологічних центрів для виконання спеціальних функцій, а також для захисту інтересів виробників молока та фірмового обслуговування підприємств укладання угод з лізинговими компаніями для організації довгострокової оренди машин, устаткування тощо. Створення агропромислових фінансових груп у скотарстві слід пов'язувати з необхідністю кооперації сільськогосподарських товаровиробників, переробних і обслуговуючих підприємств на всіх технологічних етапах виробництва, переробки й реалізації молока,

підвищення його якості і конкурентоспроможності за рахунок використання поглибленої переробки й отримання екологічно чистої продукції.

Конкурентоспроможність аграрної продукції базується на сукупності її споживчих і економічних характеристик, що забезпечують в умовах ринкового середовища повноцінне задоволення потреб покупців і отримання прибутку товаровиробниками в обсягах, які дозволяють вести розширене відтворення виробництва. Підвищення конкурентоспроможності галузі молочного скотарства потребує застосування перспективних інноваційних підходів для поглиблення процесів відродження великотоварного виробництва, збільшення чисельності поголів'я молочних і м'ясних порід великої рогатої худоби, суттєвого підвищення продуктивності тварин та зменшення витрат ресурсів на одиницю продукції (рисунок) [2].

Наявність значної диференціації показників економічної ефективності та конкурентоспроможності виробництва продукції скотарства і збитковість галузі в більшості аграрних формувань обумовлює необхідність застосування нових підходів до оцінки резервів її підвищення, а також прогнозування перспектив розвитку в умовах нестабільного економічного стану, урахування кон'юнктури та інших факторів внутрішнього і зовнішнього ринкового середовища [3].

Створення конкурентних переваг молочної продукції стримується низкою причин, зокрема, невисокою якістю кормів і неефективним їх використанням, низьким рівнем технічної оснащеності і технології виробництва, фактично повною відсутністю державної підтримки розвитку галузі, посиленням внутрігалузевого та міжгалузевого диспаритету цін, недосконалістю цінової політики з боку держави, нерозвиненістю інфраструктури ринку.

Механізм підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства

Ефективне реформування аграрного сектора економіки відбувається на основі активізації інвестиційної діяльності та зростання обсягів інвестицій, які, у свою чергу, акумулюють державний, приватний змішаний капітал, забезпечують доступ до сучасних агротехнічних технологій. Зокрема, дані наведеної нижче таблиці характеризують вплив інвестування довгострокових біологічних активів тваринництва на розвиток молочного скотарства в Чернігівській області.

У результаті проведеного дослідження отримано результат, який свідчить про щільний зв'язок між збільшенням капітальних інвестицій як один з головних факторів підвищення продуктивності, та середньорічними надоями. Так, коефіцієнт кореляції становить 0,9848. Проблеми конкурентоспроможності ведення молочного скотарства, порівняно з іншими видами сільськогосподарської діяльності в частині окупності витрат та прибутковості ведення бізнесу, спричиняють збереження негативної тенденції скорочення чисельності поголів'я великої рогатої худоби і обсягів виробництва продукції.

**Вплив інвестування довгострокових біологічних активів
тваринництва на розвиток молочного скотарства
в Чернігівській області**

Роки	Поголів'я корів станом на 1 січня, тис. гол.	Середньо-річний удій молока на 1 гол.	Середня ціна реалізації молока та молочних продуктів, грн/т	Капітальні інвестиції в довгострокові біологічні активи тваринництва, млн грн	Капітальні інвестиції в довгострокові біологічні активи тваринництва, грн на 1 гол.
2000	285,6	2105	525,9	1,7	5,95
2001	258,1	2461	575,6	2,1	8,1
2002	254,7	2550	476,2	2,8	11,0
2003	236,1	2632	655,3	2,6	11,0
2004	216,7	2868	795,8	1,6	7,4
2005	206,9	3062	1050,8	2,1	10,2
2006	196,6	3108	1025,8	2,0	10,2
2007	180,0	3214	1617,8	1,4	7,8
2008	170,0	3413	1974,2	1,5	8,8
2009	157,1	3767	1765,9	3,0	19,1
2010	147,5	3940	2823,4	4,9	33,2
2011	140,6	4114	2932,7	2,7	19,2
2012	136,0	4274	2453,3	3,4	25,0

Високий рівень конкурентоспроможності забезпечує зростання обсягів продажу й розширення займаної частки на ринку і веде до зміцнення фінансового становища та іміджу підприємства. При цьому нарощування конкурентних переваг на рівні підприємства можливе за рахунок ефективного використання ресурсів, розвитку маркетингу, вдосконалення процесу виробництва і реалізації продукції, розширення інвестиційної діяльності.

Причиною зниження конкурентоспроможності виробництва є низький рівень ефективності виробництва молочної сировини, зменшення її обсягів і збільшення недовикористаних виробничих потужностей переробних підприємств, розширення дрібнотоварного виробництва, погіршення якості продукції, зниження рівня платоспроможності населення.

Підвищенню конкурентоспроможності молокопродуктової галузі сприяють такі чинники, як підвищення продуктивності корів і рівня

прибутковості молочного скотарства, удосконалення стандартизації і сертифікації продукції. Стандарти, гармонізовані з міжнародними нормами, формують базу для виконання обов'язкових вимог до якості продукції, що сприяє ідентифікації товарів і впровадженню інновацій, а застосування стандартів ISO 9000 створює рівноправні умови виходу на зовнішній ринок і фундамент для побудови менеджменту якості продукції.

Забезпечення конкурентоспроможності галузі молочного скотарства базується і на зниженні собівартості її виробництва, що досягається дотриманням технології виробництва, удосконаленням засобів механізації праці на фермах, підвищенням якості кормів, удосконаленням системи відтворення стада, поглибленням спеціалізації і концентрації виробництва, удосконаленням організації і стимулювання праці, підвищенням кваліфікації працівників, а також за рахунок покращання економічних показників: ресурсозбереження, використання передового досвіду підвищення ефективності виробництва, покращання обліку та контролю витрат, удосконалення міжгалузевих та міжгосподарських відносин, запровадження служби маркетингу [4].

Основними ж інноваційними напрямками, що забезпечують зростання конкурентних переваг у галузі молочного скотарства і молочній промисловості, є такі: у молочному скотарстві – це вдосконалення селекційно-генетичного потенціалу тваринних і біотехнологічних систем розведення тварин, ефективне використання кормових ресурсів і підвищення якості кормів, впровадження енергозберігальних та інтенсивних технологій, зміцнення матеріально-технічної бази первинної обробки, зберігання і перевезення продукції, модернізація і технічне переозброєння виробництва; у молочній промисловості – це розробка перспективних способів виробництва, зберігання, транспортування і переробки продукції, формування механізмів раціонального використання сировини, розробка нових видів високоякісних молокопродуктів, удосконалення способів просування продукції до споживача.

Низька економічна ефективність виробництва продукції скотарства у вітчизняних сільськогосподарських підприємствах значною мірою викликана недостатнім рівнем фінансування виробничих процесів. Усі ці інноваційні підходи потребують немалих фінансових вливань. У Чернігівській області за 2012 р. загальна сума інвестицій становила 918,7 тис. грн, що на 155,9 тис. грн більше, ніж у попередньому році. Із січня по листопад 2013 р. в довгострокові біологічні активи тваринництва і рослинництва інвестовано 92,8 тис. грн, що становить 3,7 % від загального обсягу інвестицій у сільське господарство Чернігівської області, з них 72,0 тис. грн уже освоєно.

Висновки. Проблема підвищення конкурентоспроможності виробництва продукції в молочному скотарстві залишається однією з найбільш актуальних в аграрній науці. Це обумовлено, з однієї сторони, кризовим станом галузі скотарства, а з другої – необхідністю розробки першочергового комплексу заходів підвищення її конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

При цьому необхідно забезпечити формування оптимальної моделі конкурентоспроможного та високоефективного інноваційно-інвестиційного розвитку молочного скотарства на основі врахування інтересів виробника продукції, переробної промисловості і споживача з метою раціонального використання наявного ресурсного потенціалу галузі.

Бібліографічний список: 1. Ілляшенко С.М. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С.М. Ілляшенко. – Суми: ТОВ «Папірус», 2011. – 644 с. 2. Мазуренко О.В. Шляхи підвищення ефективності виробництва тваринницької продукції / О.В. Мазуренко, Г.В. Ковальова // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 41–46. 3. Чабан В.Г. Інновація як умова підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / В.Г. Чабан // Економіка АПК. – № 7. – 2006. – С. 68–71. 4. Лаврук В.В. Розвиток та інвестування сільськогосподарського виробництва України / В.В. Лаврук // Економіка АПК. – 2. – 2010. – С. 88–95.

Емец Ю.Г. Аспекты повышения конкурентоспособности продукции молочного скотоводства на инновационной основе. В статье определена связь конкурентоспособности продукции молочного скотоводства с инвестированием, обоснована необходимость разработки стратегий государственной поддержки сельскохозяйственных предприятий.

Emetc Y. Aspects of improving the competitiveness of production of dairy cattle on the basis of innovation. The article defined the connection of product competitiveness dairy cattle breeding with investing, the necessity of developing strategies for state support of agricultural enterprises.